

Raad ↙
Volksgezondheid
& Samenleving

Resultaten 3^e Raadpleging
(Samen)leven
met corona
augustus 2020

Achtergrond Raadpleging

Doel:

- Weten wat er speelt in Nederland zodat we de regering beter van advies kunnen voorzien; welke onderwerpen behoeven (meer) aandacht?

Huidige thema's in de advisering van RVS:

- verschillen in de samenleving
- zorgen in een krappe arbeidsmarkt,
- schurende stelsels
- grenzen aan genezen en verbeteren
- gezonde en sociale leefomgeving

Achtergrond 3e Raadpleging

Zelfde gevraagd:

- Deel 1: eigen situatie
- Deel 2: omgeving
Kwantitatief -> longitudinaal perspectief
- Deel 3-5: goed en gezond (samen)leven in tijden van corona
Kwalitatief -> vergelijkend

Toevoegingen:

- Ruimte voor maatwerk en eigen verantwoordelijkheid
- (6 ja/nee-vragen met toelichtingsoptie)
- Nieuwe samenwerkingsverbanden (6 open vragen)

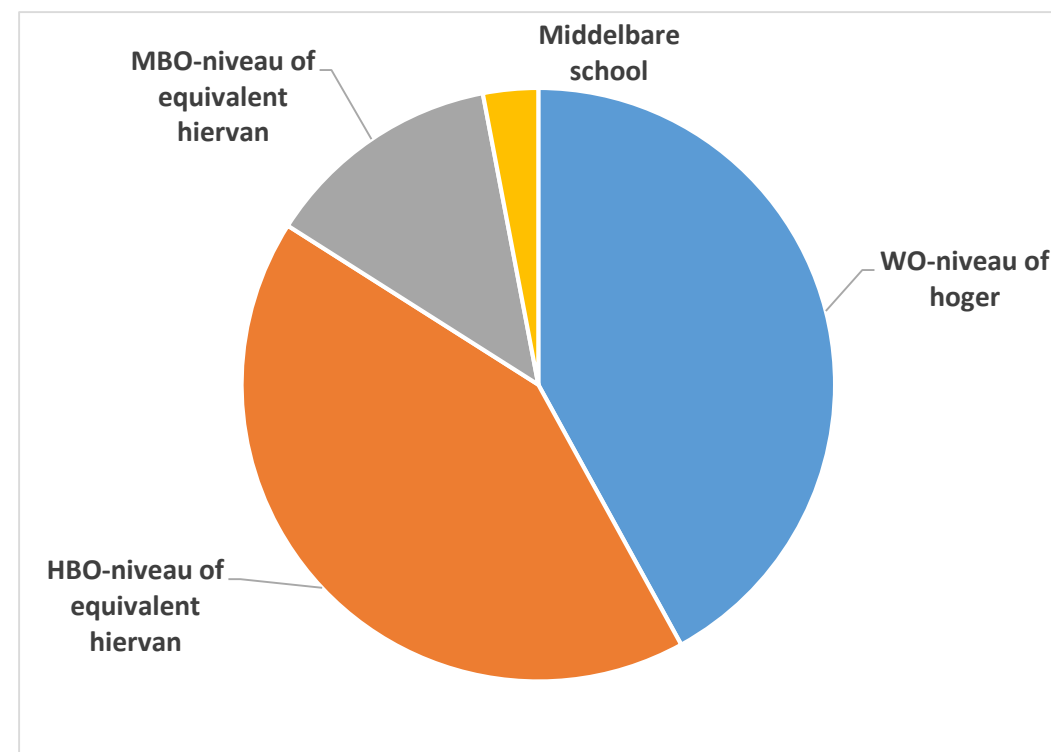
↳ Algemene gegevens (1)

Aantal deelnemers: 1.953, response rate 72,4% (aantal verstuurd e-mails: 2.697).

- Dit betreft dit een longitudinale analyse.
- 1.698 deelnemers hebben ook deelgenomen aan de vorige raadpleging
- 255 mensen hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid om alsnog mee te doen met de raadpleging.

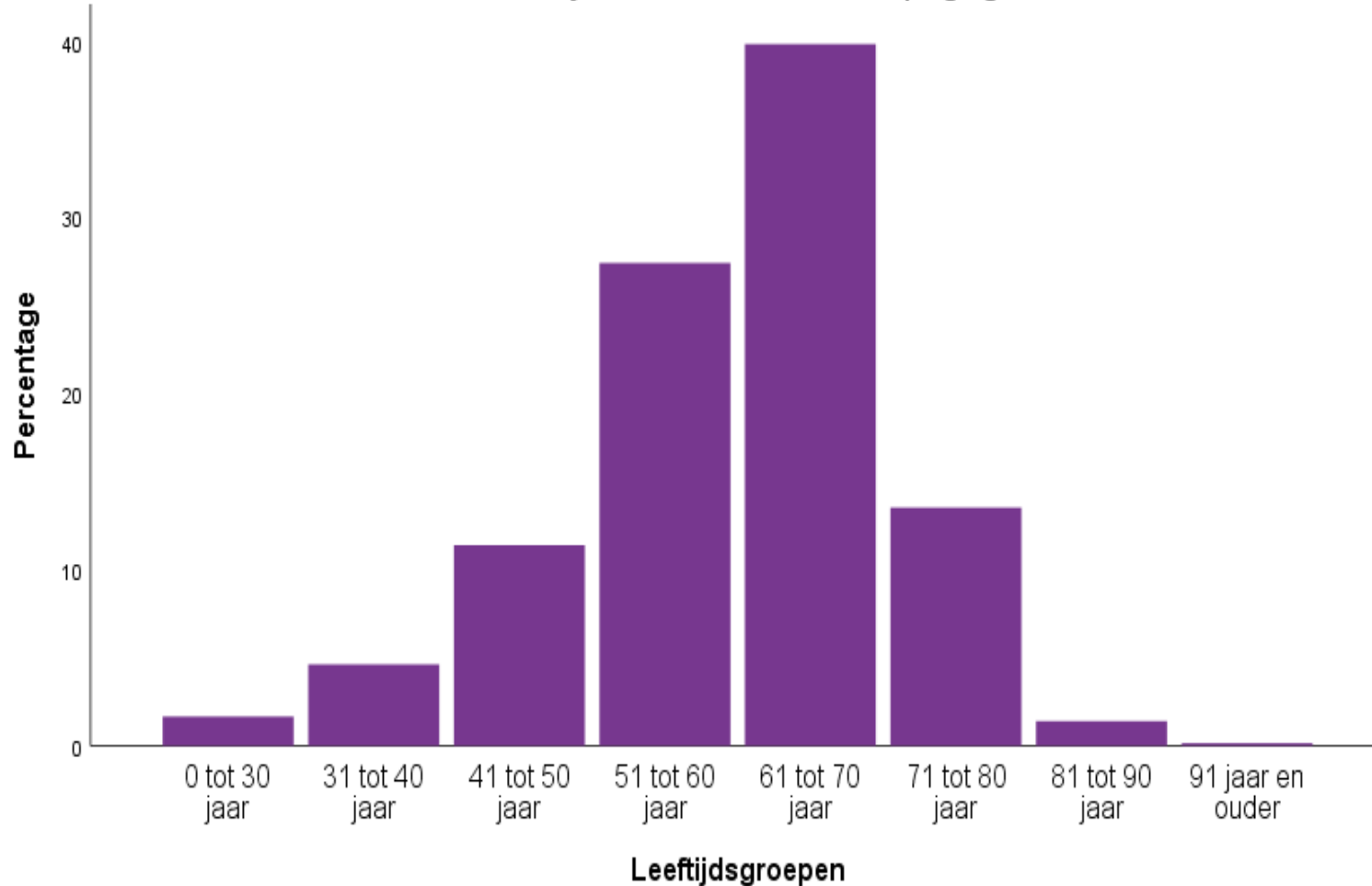
Kenmerken deelnemers:

- 38% man, 62% vrouw, 0.2% anders
- 42% WO, 42% HBO, 13% MBO, 3% middelbare school

↳ Algemene gegevens (2)

Overzicht leeftijd deelnemers derde Raadpleging

Wie hebben meegedaan?
(meerdere antwoorden waren mogelijk, dubbelingen komen voor)

- 964 burgers
- 628 zorgprofessionals
- 210 mantelzorgers
- 175 patiënten / cliënten
- 96 bestuurders
- 124 beleidsmedewerkers
- 346 'anders'

Zorgen van deelnemers

Om te peilen hoe het over het algemeen is gesteld met het welzijn van de deelnemers hebben wij de volgende vragen gesteld:

Op een schaal van 1 tot 10, hoeveel zorgen maakte u zich in de afgelopen 7 dagen over...

- ..de coronacrisis: **4.69 (SD 2.43) = - 0.67**
 - Tweede raadpleging: 5.36 (SD 2.34)
 - Eerste raadpleging: 6.23 (SD 2.21)
- ..het welzijn van kwetsbaren in omgeving: **4.88 (SD 2.65) = - 0.91**
 - Tweede raadpleging: 5.79 (SD 2.50)
 - Eerste raadpleging: 6.95 (SD 2.20)

Hoe waardeert u uw kwaliteit van leven over de afgelopen 7 dagen?

- Op een schaal van 1 tot 10, gemiddeld: **7.53 (SD 1.67) = + 0.37**
 - Tweede raadpleging: 7.16 (SD 1.67)
 - Eerste raadpleging: 6.98 (SD 1.71)

↳ Omgeving van de deelnemers

Ook wilden wij graag weten hoe het met de omgeving van de deelnemers gesteld was. Om hier een beter beeld van te krijgen legden we de volgende stellingen voor: In de afgelopen 7 dagen...

1= helemaal niet eens , 5 = helemaal eens

	1 ^e Raadpl.	2 ^e Raadpl.	3 ^e Raadpl.
Voelden de mensen in mijn omgeving zich eenzamer dan normaal	3.8	3.7	3.1
Zagen de mensen in mijn omgeving een toename van sociale ongelijkheid	3.1	3.3	3.1
Maakten de mensen in mijn omgeving zich zorgen om uitstel van hun reguliere zorgbehandelingen	3.5	3.5	3.3
Maakten de mensen in mijn omgeving zich zorgen om hun eigen gezondheid	3.9	3.6	3.3
Voerden de mensen in mijn omgeving vaker gesprekken over hun wensen rondom de dood	2.7	2.6	2.4

- Mensen voelen zich **minder eenzaam** dan in de eerste raadpleging (-0.7), ook maken mensen zich **minder zorgen om hun eigen gezondheid** (-0.6).

Omgeving van de deelnemers (2)

Ook wilden wij graag weten hoe het met de omgeving van de deelnemers gesteld was. Om hier een beter beeld van te krijgen legden we de volgende stellingen voor:

1= helemaal niet eens , 5 = helemaal eens

	2 ^e Raadpl.	3 ^e Raadpl.	0 – 40 jr	41-60 jr	61 – 80 jr	80+
Voelden de mensen in mijn omgeving zich eenzamer dan normaal	3.7	3.1	3.2	3.2	3.1	3.5
Zagen de mensen in mijn omgeving een toename van sociale ongelijkheid	3.3	3.2	3.3	3.2	3.1	2.9
Maakten de mensen in mijn omgeving zich zorgen om uitstel van hun reguliere zorgbehandelingen	3.5	3.1	3.1	3.0	3.1	3.4
Maakten de mensen in mijn omgeving zich zorgen om hun eigen gezondheid	3.6	3.3	3.5	3.3	3.4	3.4
Voerden de mensen in mijn omgeving vaker gesprekken over hun wensen rondom de dood	2.6	2.4	1.9	2.4	2.5	2.5

Daling te zien bij alle leeftijdsgroepen. De groep 61-jaar en ouder scoort over het algemeen iets hoger dan de rest.

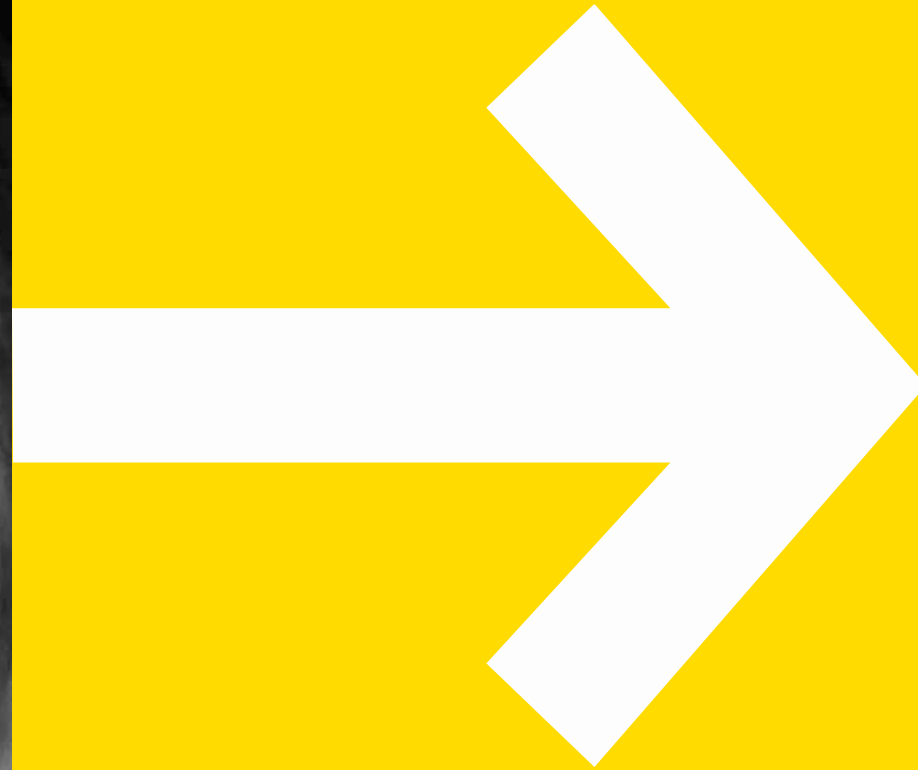

Deze **wordcloud** geeft de tegenstrijdige **sfeer** onder onze deelnemers weer.
Mensen zijn ten opzichte van de 1^e en 2^e raadpleging veel **positiever** geworden.
Het woord '**voorzichtig**' is ten opzichte van 1^e en 2^e raadpleging sterk gestegen.

Deel II

Resultaten open vragen

Toelichting

Ook bij de derde raadpleging hebben wij de deelnemers verschillende open vragen gesteld om een beeld te krijgen van de lessen die wij als maatschappij kunnen leren van deze nieuwe fase in de coronacrisis. Hoe kunnen we **goed en gezond (samen)leven'** in de onzekere periode dat het virus nog onder ons is?

We hebben burgers de volgende vragen voorgelegd

- Welke ruimte is er voor **maatwerk**?
- Welke **verantwoordelijkheid** hebben burgers, werknemers en familie gekregen bij het vormgeven van dit maatwerk
- Welke **samenwerkingsvormen** die zijn ontstaan moeten behouden blijven?

↳ Is er voor *burgers* ruimte voor maatwerk en eigen verantwoordelijkheid?

- De basisregels worden **nageleefd**, maar niet door iedereen.
- Basisregels bieden ruimte voor **eigen invulling**, maar zijn daardoor voor sommigen ook **onduidelijk**.
- Burgers ervaren een hoge mate van **eigen verantwoordelijkheid** bij het naleven van de regels en vinden dat **positief**.

- Burgers bepalen op basis van **richtlijnen en eigen afwegingen** bij wie ze op bezoek gaan, waar ze naartoe gaan, wie ze thuis uitnodigen en welke ‘gewone’ handelingen en activiteiten weer kunnen plaatsvinden.
- **Onduidelijkheid** over de regels en het niet naleven daarvan van anderen zorgen ook voor **irritatie en bezorgdheid**
- Een aantal respondenten signaleert dat er nog steeds **te weinig aandacht** is voor mensen met **een beperking**.

Opvallende quotes:

- *“in eigen kring ga ik vrijer met de regels om.”*
- *“De regels zijn niet eenduidig, het biedt veel ruimte voor eigen invulling. Anderzijds is dat een gebrek aan duidelijkheid.”*
- *“De basisregels zijn er niet voor niets”*
- *“Je bent zelf verantwoordelijk voor wie je ziet, vertrouw je iets niet doe het dan ook niet”.*

↳ Is er op *het werk* ruimte voor maatwerk en eigen verantwoordelijkheid?

- Op **veel werkplekken** worden de regels als **strenger** ervaren dan nodig, terwijl ondersteuning van werknemers bij de naleving vaak tekortschiet
- Sommigen vinden echter dat hun werkgever **niet genoeg** of zelfs **niets** doet
- Een aanzienlijk deel van de respondenten ervaart echter wel **ruimte voor eigen inbreng** binnen die kaders.

- **Handelingsvrijheid** wordt veel genoemd. Mensen mogen hun eigen grenzen stellen, krijgen vertrouwen en worden niet telkens gecontroleerd.
- Ruimte zorgt soms ook voor **verwarring** en **onduidelijkheid**
- Sommige mensen vinden dat ze als **werknemer minder ruimte** hebben dan als burger.

Opvallende quotes:

- *“Als burger maak ik zelf keuzes, als werknemer worden ze soms voor me gemaakt”.*
- *“Op kantoor zijn de regels zelfs strenger dan in de algemene samenleving”*
- *“We zijn wel vrij om binnen de gegeven mogelijkheden ons werk zelf vorm te geven”.*
- *“Mijn werkgever gaat erg laks om met veiligheidsmaatregelen om werknemers te beschermen”*

↳ Heb je als *familielid van een kwetsbaar persoon* ruimte voor maatwerk?

- **Voorzichtigheid** en **terughoudendheid** voeren te boventoon
- **Versoepeling** leidt bij deze groep juist ook tot **bezorgdheid** en **boosheid**.
- Thuis is het vooral je **eigen verantwoordelijkheid** en vergt het **onderlinge afstemming**
- Grote **kloof** tussen thuissituatie en verpleeghuis

- De regels worden vaak door familieleden, **samen ingevuld**. De **wens** van het kwetsbare familielid is hierin vaak leidend.
- De ruimte voor eigen invulling binnen de privésfeer, betekent **niet** dat men **minder voorzichtig** is. Veel mensen **voelen zich verplicht** de regels na te leven.
- In het **verpleeghuis** ervaren familieleden vaak **geen ruimte**. Ze moeten zich schikken naar de regels van de zorginstelling. Meerderen vinden deze regels **te streng**.

Opvallende quotes:

- *“Privé heb je die ruimte wel, maar veiligheid gaat voor”*
- *“Hoe meer vrijheden de rest NEEMT, hoe strenger onze isolatie”*
- *“De thuissituatie geeft autonomie”*
- *“In het verpleeghuis wordt dwangmatig met regels wordt omgegaan”*

↳ Welke samenwerkingsvormen moeten we ook na de crisis behouden?

- **Multidisciplinair samenwerken**, zowel binnen als buiten de zorg
- **Digitale vormen** van samenwerking en overleg
- Het **omzien** naar elkaar

- De crisis heeft ervoor gezorgd dat **multidisciplinaire samenwerking** is geïntensiveerd of beter van grond is gekomen, zowel binnen als buiten de zorg.
- **Digitaal werken** wordt gewaardeerd. Het gaat hierbij vooral om beeldbellen, online vergaderen, online patiëntencontact. Hierbij spelen niet alleen efficiëntie, maar ook zaken als het milieu en minder files een rol.
- Veel mensen willen het **omzien naar elkaar** behouden. Er is meer respect voor elkaars positie. Er is sneller en nauwer contact met collega's, maar ook met burens, kwetsbaren en andere wijkbewoners.

Opvallende quotes:

- *“Online als het kan, op pad als het moet”*
- *“Multidisciplinaire samenwerking heeft een boost gekregen”.*
- *“Ik zie meer zorg voor elkaar, dat we elkaar laagdrempelig een hand toesteken”*

↳ Welke samenwerkingsvormen of factoren die samenwerking belemmeren moeten na de crisis verdwijnen

- De **coronamaatregelen** die samenwerking, je werk of normaal menselijk contact in de weg staan.
- **Onnodig analoog** of **digitaal werken**. Het nieuwe (thuis)werken bevalt niet iedereen even goed. Vooral in de zorg.
- In het verlengde daarvan ligt ook de wens om niet meer **'onnodig te reizen'**.

Veel respondenten ervaren de **coronamaatregelen** (afstand houden, mondkapjes, digitaal contact) **als hinderlijk** voor het 'gewoon doen van je werk'. Vooral in de (geestelijke) gezondheidszorg is niet iedereen enthousiast over digitale zorg.

De **voor-** en **tegenstanders** van **digitaal werken en overleggen** houden elkaar min of meer in evenwicht. Veel mensen waarderen het feit dat ze **niet** meer hoeven **reizen voor vergaderingen**. Maar het **menselijk contact** wordt gemist.

Opvallende quotes:

- *“Overal naar toe rennen terwijl er andere wegen van communicatie zijn in werkverband. Thuiswerken is zo gek nog niet.”*
- *“Het elkaar niet om niets kunnen spreken. Ik mis de babbel bij de koffieautomaat”.*
- *“Het afstand houden is vaak een belemmering in mijn therapeutische werk”.*

↳ Welke (oude) obstakels voor samenwerking zijn na de versoepeling terugkomen?

- De **regels** en **bureaucratie** van voor corona komen gewoon weer terug.
- De ruimte die er was voor professionele autonomie staat weer onder druk door **top-down sturing**
- **Gebrek** aan **saamhorigheid**, mensen en organisaties reageren weer vaker vanuit eigenbelang en dat leidt tot meer spanningen
- **Financiële druk**. De economische impact van corona laat zich nu voelen en dat drukt op samenwerking omdat er bezuinigd moet worden.

- De **ruimte** valt langzaam weg. Respondenten ervaren weer **administratiedruk** en **onnodige papierwerk** van de eigen organisatie, verzekeraars en de overheid.
- Respondenten geven aan dat managers en leidinggevenden weer vervallen in **top-down sturing**, dat ten koste gaat van samenwerking in de praktijk.
- Veel respondenten signaleren dat **oude patronen** gewoon terugkomen, vooral het denken vanuit het **eigen (organisatie)belang**.

Opvallende quotes:

- *“De leidinggevenden hebben hun positie weer ingenomen hoor”.*
- *“Het begint weer heel erg te lijken op ieder voor zich”.*
- *“Bezuinigingen die weer op de makkelijkste, niet solidairste manier worden ingevuld”.*

↳ Enkele observaties naar aanleiding van de raadpleging

- Veel respondenten geven aan het liefst zo snel mogelijk af te willen van **de 'anderhalve meter afstand'-regel**.
- Onder de respondenten was er **weinig begrip** voor de sluiting van **verpleeghuizen**
- Men maakt zich zorgen over **de nonchalance en boosheid van anderen**

- Hoewel er **veel begrip is voor de maatregelen** die genomen zijn, willen veel mensen **het liefst zo snel mogelijk af van de beperkingen** die normaal menselijk contact in de weg staan.
- Het **sluiten van de verpleeghuizen** en instellingen voor gehandicaptenzorg voor familie en naasten wordt door veel respondenten genoemd als een **'dat-nooit-meer'-maatregel**.
- Veel respondenten geven aan dat ze zich aan de **regels houden**, maar dat bij **anderen** niet te zien. Zij maken zich ook **zorgen** over het **toenemend verzet** tegen de maatregelen.

Opvallende quotes:

- *“Verpleeghuizen mogen nooit meer dicht voor familie, isolement is vreselijk”.*
- *“Het zou fijn zijn als we niet meer bang hoeven te zijn voor elkaars nabijheid”*
- *“Die boa's...”*

Raad ↩
Volksgezondheid
& Samenleving

Consequenties werkagenda RVS

Deze én de voorgaande twee raadplegingen dienen onder andere als input voor de **blogreeks 'In het Oog van de Storm'**

Daarnaast dienen de resultaten als inspiratie voor de adviezen: **Digitale zorg op afstand**, **Arbeidsmarkt**vraagstukken, en **Verschillen in de samenleving**.